

ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV
SLOVENIJE

Turjaška ulica 1, 1000 Ljubljana
tel.: 01 2001-176, faks: 01 4257-293, e-pošta: info@zbd-s-zveza.si

Posvetovanje sekcij Zveze bibliotekarskih društev Slovenije
»Upravljanje znanja v knjižnicah«
(19. in 20. september 2016, Maribor)

VLOGA KNJIŽNIČARJEV V ŽIVLJENJSKEM KROGU PODATKOV

Avtorja: dr. Sonja Bezjak, dr. Janez Štebe

Izvleček:

Vse več financerjev raziskovanja zahteva odprti dostop do raziskovalnih podatkov, saj le-ta prispeva k večji transparentnosti raziskovalnega dela, hkrati pa tudi omogoča ponovno rabo podatkov ter povečuje izkoristek še neizčrpanega potenciala podatkov. Odgovornost priprave ustrezne dokumentacije, ki omogoča deljenje podatkov, pripade raziskovalcem, vendar pa se hkrati razvija tudi nacionalna in mednarodna podatkovna infrastruktura in storitve, katerih namen je nuditi podporo raziskovalcem.

Podatkovna središča in strokovnjaki za ravnanje s podatki igrajo pomembno vlogo pri skrbi za dolgotrajno ohranjanje in zagotavljanje dostopa do podatkov ter so raziskovalcem lahko opora s svetovanjem. Vendar je za uspeh ključnega pomena sodelovanje različnih deležnikov s področja raziskovanja, ki se vključujejo v življenjski krog podatkov in raziskovalcem lahko pomagajo v raziskovalnem procesu. Med te sodijo tudi knjižničarji, ki imajo svoje tradicionalno mesto v raziskovalni skupnosti, poleg tega se odlikujejo z izkušnjami s področja svetovanja, promocije, sprejemanja dogovorov, koordinacije med različnimi deležniki na instituciji ... Na Univerzi v Rochestru so z raziskavo ugotovili, da ni dovolj vzpostaviti podatkovno središče, pač pa velja usposobiti knjižničarje, da bodo razumeli značilnosti, prednosti, mehanizme in okoliščine takega središča oz. njegovih storitev in pomagali v procesu pridobivanja gradiva za podatkovno središče. (Carlson 2011).

Pri delu z raziskovalnimi podatki knjižničarji razvijajo različne vloge. V grobem je mogoče ločiti dve smeri razvoja. Prvič, podpora raziskovalcem pri uporabi podatkov, ki je priložnost za referenčne knjižničarje. Drugič, podpora v življenjskem krogu podatkov, za kar je potrebno podrobnejše razumevanje samega raziskovalnega procesa. Carlson (2011) ugotovi, da bodo knjižničarji, opremljeni z znanjem o podatkih in poznavanjem potreb raziskovalcev, lahko prevzeli vlogo kompetentnega svetovalca in postali vezni člen med raziskovalci in podatkovnim središčem.

Cox in drugi (2014) kot možne smeri razvoja knjižničarskega dela kot podpore pri ravnanju z raziskovalnimi podatki vidijo: 1) pridobivanje raziskovalnih podatkov in širitev

ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV
SLOVENIJE

Turjaška ulica 1, 1000 Ljubljana
tel.: 01 2001-176, faks: 01 4257-293, e-pošta: info@zbd-s-zveza.si

podatkovne zbirke; 2) podporo pri širjenju ideje odprtega dostopa in uveljavljanju politik odprtega dostopa; 3) spremembo poklicne identitete: refleksija o razvoju poklica v smeri podatkovne podpore.

Da bi lahko kompetentno sodelovali z raziskovalci, morajo knjižničarji dobro razumeti področje raziskovanja, področne norme in standarde. Poleg tega pa morajo imeti še specifična znanja, povezana z raziskovalnimi podatki. Npr. poznati morajo podatkovna središča in podatkovne zbirke ter načine za iskanje podatkov. Razumeti morajo, kako so podatki organizirani in strukturirani znotraj zbirk. Na ta način bodo lahko raziskovalce informirali o razpoložljivosti obstoječih podatkovnih virov. Poznati morajo politike in zahteve financerjev ter znanstvenih revij, možnosti za deljenje podatkov, odprti dostop, avtorske pravice, metapodatkovne standarde, formate, identifikatorje ... Znati morajo izbrati in vrednotiti podatke, ravnati z raziskovalnimi podatki, poznati proces digitalne hrambe ... (Schmidt in Shearer 2016). S tem bodo lahko raziskovalce informirali o možnostih predaje podatkov v podatkovno središče, svetovali pri izboru ustreznega, priporočenega podatkovnega središča, informirali o pogojih za odprti dostop in prednostih odprtega dostopa, pomagali pri pripravi načrta za ravnanje z raziskovalnimi podatki ter nudili podporo pri izpolnjevanju osnovnih metapodatkov o raziskavi in pri pripravi ostale dokumentacije, avtorskih pravic ter pri razlagi drugih pogojev pri izročanju. (Štebe in drugi 2015: 7)

Knjižnice v Sloveniji lahko raziskovalce seznanjajo z možnostjo in izvajajo vpis zbirke podatkov v bibliografski sistem za namen znanstvenega vrednotenja, svetujejo pri citiranju podatkov, informirajo uporabnike o podatkovnih zbirkah, načinih dostopa in možnostih uporabe ter informirajo o povezavah med podatki in publikacijami ter raziskovalnimi projekti. Poleg tega lahko razvijajo storitve podpore pri ravnanju z raziskovalnimi podatki.

Ključne besede: odprti podatki, ravnanje z raziskovalnimi podatki, podatkovna središča, vloga knjižničarjev

Bibliografija:

- Schmidt, B. & Shearer, K. (2016). Librarians' Competencies Profile for Research Data Management. Joint Task Force on Librarians' Competencies in Support of EResearch and Scholarly Communication. Pridobljeno 9. 6. 2016 s spletne strani: https://www.coar-repositories.org/files/Competencies-for-RDM_June-2016.pdf
- Cox, A., Eddy Verbaan, M. & Sen, B. (2014). A Spider, an Octopus, or an Animal Just Coming into Existence? Designing a Curriculum for Librarians to Support Research Data Management. *Journal of eScience Librarianship* 3 (1): 15-30. e1055 <http://dx.doi.org/10.7191/jeslib.2014.1055>

ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV
SLOVENIJE

Turjaška ulica 1, 1000 Ljubljana
tel.: 01 2001-176, faks: 01 4257-293, e-pošta: info@zbd-s-zveza.si

- Carlson, J. (2012). Demystifying the data interview. *Reference Services Review*, 40 (1): 7–23. <http://dx.doi.org/10.1108/00907321211203603>
- Johnson, A. M., & Bresnahan, M. M. (2015). DataDay!: Designing and Assessing a Research Data Workshop for Subject Librarians. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*, 3 (2), eP1229. <http://dx.doi.org/10.7710/2162-3309.1229>
- Štebe Janez, Bezjak Sonja, Vipavc Brvar Irena (2015). Priprava raziskovalnih podatkov za odprti dostop. *Priročnik za raziskovalce*. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, Ljubljana. URN:NBN:SI:DOC-06SLBVXX

O avtorjih:

dr. Sonja Bezjak se v ADP ukvarja s temami povezanimi z odprtimi podatki: politike, citiranje, ravnanje z raziskovalnimi podatki. Poleg tega sodeluje pri izobraževanju in usposabljanju uporabnikov in dajalcev podatkov tako na nacionalni kot mednarodni ravni.

doc. dr. Janez Štebe, predstojnik ADP, predava na dodiplomski in podiplomski ravni v okviru Univerze v Ljubljani, in sicer teme s področja primerjalne sekundarne analize in življenjskega kroga podatkov. Prav tako svetuje o digitalni hrambi in politikah odprtega dostopa.